ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 101. Ա. ՈՒԱՋԻՆ ՏԱՐԻ Երեքշաբաթի 19 Յունիսի **1884** Երեքշաբաթի 19 Յունիսի Ա. ՈՒԱՋԻՆ ՏԱՐԻ № 101

Տարեկան 10 րուբլի. վեց ամսով՝ 6 րուբլի. երեք ամսով՝ 3 ր. 50 կ.
Հասով՝ 5 կոպեկի.
Բաժանորդ գրվում են Թիֆլիսում միայն խմբագրատանը.

Խմբագրությունն բաց է ամեն օր (բացի տոն օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը. Յայտարարությունները ընդունվում են ամեն լեզուներով. Յայտարարության վճարը բաժին 2 կ. բեկլամների համար՝ կրկնապատիկ.

Թիֆլիս. Տիպիս. Редакція „Норъ-Даръ“ и Tiflis, Rédaction „Nor-Dar“.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջնորդող.— Անմեղ մտածումներ.
Քրոնիկոն.—Այլ և այլք.—Գործակատարությունը մեր մէջ.
Թղթակցութիւններ.— Զալալօղլու—Օղուզ.
Քաղաքական լուրեր.
Հեռագիրներ.—Յայտարարութիւններ.— Բանասիրական.— Մատենախօսական անկարկ.

«Նոր-Դար»-ին բաժանորդ գրուել կարելի է կէս տարով՝ յուլիսի 1-ից մինչև դեկտեմբերի վերջը: ԿԷՍ ՏԱՐՈՒԱՅ բաժանորդագինն է —6 ՐՈՒԲԼԻ: Օտար քաղաքներից դիմում են խմբագրության հետեւեալ հասցեով. Тифлисъ, редакція „Норъ-Даръ“.

Խնդրում ենք հասցնել «Նոր-Դար»-ի խմբագրության—ապառիկ մնացած բաժանորդագները:

«Նոր-Դար»-ի խմբագրությունը իր նախկին բնակարանից տեղափոխել է, փոքր ինչ ցածր՝ ՐԱԶԱՐՆԱՅԻ փողոց, իշխանուհի Էրիսթավի տունը, № 20.

Թիֆլիս, 18 յունիսի 1884

ԱՆՄԵՂ ՄՏԱԾՄՈՒՆՔՆԵՐ

I

Օտարը ինչ վատ յատկութիւն

կը կամենաք յատկացնում է արդի Հային:

Իրենք հայերը իրենց մի խելօք, հանճարեղ, լուրջ ազգ են համարում: Օտարները ասում են, որ հայերը խորամանկ են, եսամոլ են վերին աստիճանի, շահախնդիր են, օտար ձգտումներով վարակուած, զուրկ են միասնութեան գաղափարից, կամ ասում են, որ հայերը երկչոտ նապաստակներ են, շողոքորթ և հանգամանքին համեմատ ծալուռուղ:

Հայերին ոչինչ բարձր միտք, բարձր, ընդհանուրին վերաբերող նպատակ չէ ոգևորում: Հայերը աշխատասէր են, խաղաղասէր են, մտածում են դպրոցների, մատաղ սերունդի կրթութեան վերայ միմիայն նեղմտական օգուտը ի նկատի առնելով, դրանից հեռու հայը չէ գնում:

Կան և օտարներ, որոնք հայերին գովում են և թուում են դրանց լաւ յատկութիւններ, բայց մեծ մասամբ այդ լինում է իբրև պաշտպանութիւն, ընդհանրապէս հայերի մասին վատ կարծիքը ուժեղի տարածուած է:

Ո՛րքան ուղիղ է հայերի վերաբերութեամբ օտարի կարծիքը, այդ չենք ուզում քննել, չենք էլ ուզում հետազօտել արդի հայի վատ յատկութիւնների պատճառները:

Միայն զարմանալին այն է, որ հայի լուն ազգային յատկութեան կամ լաւ է ասել, ազգային պակասութեան վերայ ոչ ոք դեռ մատնացոյց չէ անում—մի պակասութիւն, որ ոչ օտարից է ներմուծուած, ոչ էլ պատմական կացութեան, հանգամանքների հետևանքն է:

Իբրև անհատ այս ինչ հայը կարող է շատ խելօք, շատ խորագէտ լինել, միւսը խորամանկ և շահախնդիր լինել, բայց ընդհանրութիւնը վեր առած իբրև ամբողջութիւն. արդեօք կայ մի ուրիշ ժողովուրդ, որ հայի պէս, դիւրախաբ, դիւրահաւատ և շուտ մոլորուող լինի. արդեօք կայ մի ժողովուրդ հայի պէս, որ իրականութիւնը թողած պարապ ցնորքների ետևից վազում լինի. կայ մի ժողովուրդ, որ պատմութիւնից երբէք դաս առնում չը լինի, և յամառութեամբ սերունդէ սերունդ միևնոյն ճանապարհի վերայ միևնոյն փորձերը կրկնում լինի. արդեօք կայ մի ուրիշ ժողովուրդ այնքան պարզամիտ ինչպէս հայը, որ իւր գաղտնիքներն, իւր սիրտն բացանում լինի առաջին պատահած անծանօթի առաջ, միմիայն նրա համար, որովհետև այդ անծանօթը յայտնվում է, որ հայ ծնողից է, թէև դա մի լրտես, մի գաւաճան լինելը.... արդեօք կայ մի ուրիշ ժողովուրդ, որ այնքան անընդունակ լինելը գաղտնիք պահելու, այնքան բերանը բաց լինելը և այնքան հարուստ լինելը իւր լեզուի մէջ «ա» տառով:

Եթէ կայ այդպիսի մի ժողովուրդ, անտարակոյս հայ ժողովուրդը երկրորդն է:

Տուէք հայ ժողովրդին մի անտէր յոյս, նա այդ յուսով կ'օրօրուի և այն ժամանակն երբ հեռուհեռէ ամեն բան անյետանում է և երբ նրա տակի խալին էլ քաշել, տարել են:

Մի բառով, մի խօսքով կարելի է այս ժողովրդին տասնեակ տարիներ կերակրել, և տանել նրան այնտեղ, որտեղ չը պէտք է գնար, և հեռու պահել նրան այն ճանապարհից, որը տանում է նրան դէպի բարօրութիւն:

Մի ժամանակ այնքան վարժապետ, տիրացու խօսքը չէր կըրկնվում հայերի մէջ, որքան այսօր քաղաքականութիւն, քաղաքագէտ բառերը:

Եթէ ծառերի բազմութիւնից մարդ անտառը կարող է չը տեսնել, զարմանք չէ, որ այսքան բազմաթիւ քաղաքագէտների մէջ քաղաքականութիւնը անտեսանելի մնար:

Մի ժամանակ կար, մենք քաղաքագէտ բառի իմաստը կարծում էինք, որ հասկանում ենք, այդ այն ժամանակն էր, երբ մեր լեռադէմ մամուլը ազգային եկեղեցու նշանակութեան, ս. Էջմիածնի, Մայր Աթոռի վերայ խօսելը—փառաց հնութիւն էր համարում, և փրկութիւնը ճիշտ այնտեղ էր որոնում, որտեղ չ'կար Հայաստանեայց եկեղեցի, որտեղ չ'կար ս. Էջմիածին, Կաթողիկոս... այժմ, որ ամեն բան գլխի վերայ է դրուած, և հոսանքի հետ լոզ տալը անշահախնդրութեան և անհուն անձնազոհութեան ապացոյց է, այժմ որ իրաքանչիւր տիրացու քաղաքականութեան վերայ է խօսում, խոստովանում ենք, որ այդ բառը մեզ շփոթում է, և կարծում ենք, որ էլ չենք հասկանում այդ բառի իմաստը:

Մի ժամանակ կար, ասում են, որ մեր ժողովրդի կեանքը այնքան նահապետական է եղել, որ մեկ սենեակ կամ մեկ դարպաս թէ հիւրանոց էր, թէ սեղանատուն, թէ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԱՏԵՆԱԽՕՍԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

„Պատմութիւն կաթողիկոսաց Էջմիածնի՝ ի Սիմէոնէ մինչև ցՈսկիհաննէս Ը. 1763—1831“ գրեալ՝ ի Մսերեայ Մագխասեոսէ Մսերեանց. Մոսկուայ. 1876. գինն է 2 ր.

Դ.

Իրաքանչիւրը բանասէր, որ կը կամենար մեր տեսութեան առած պատմական ժամանակամիջոցի մէջ պատահած անցքերի յաջորդական կարգի վերայ մանրամասնութիւն լրութեամբ շտակ տեղեկութիւն ունենալ՝ իրաւունք ունի գանգատելու, որ նա կարող չէ իւր բազձանքին գոհացուցին տալ: Զը նայելով, որ այսօր այդ անցքերի վերաբերութեամբ լոյս տեսած բաւականին չիշատակարաններ կան, պատմական դժուարութիւնները ժողովուած են, այսուամենայնիւ տյդ բոլորը գլխաւորապէս լսոսում են Պաւլեի—Դանիէլեան գժուարութեանց վերայ,—այն ևս այնպէս, որ հարկ կարող էին մեր առաջ պարզել այդ գիտութեան անցքերի նկարագիրը՝ նրա գոյների և ստուերների ամբողջ լրութեամբ. մեկնել գէպքերի իսկական բնաւորութիւնը, էական պատճառները և որ գլխաւորն է, գործող անձնաւորութիւնների իսկական արժանիքը և նրանց գործառնութեանց բարոյական չարժառիթը: Դուրս մեր սերունդները առաւել բաղդաւոր լինեն. մեզ համար pia desideria եղածը նրանց համար կատարեալ իրողութիւն կը լինի, իրը հասարակաց բաժին դառնայով՝ քննադատութեան զոհ բովից կանցնին այն նիւթերը, որոնք այսօր դատապարտուած են խաւարի և անտեղեակութեան մէջ պարակուելու, և սպառում են առաւել յաջող ժամանակները, որ լոյս աշխարհ տեսնեն: Մենք ստիպուած ենք բաւականանալ նրանով, որ ժամանակը և հանգամանքները ջրի երես են հանել *): Սրանց կարգից է և մեր հեղինակի վաստակը:

Մսեր Մագխասեոսը ժամանակակից գոլով իւր պատմութեան մէջ տարեգրութեան առած անցքերի ականատեսներին. մտերիմ յարաբերութեանց մէջ լինելով դրանց հետ, և որ գլխաւորն է՝ ունենալով տրամադրութեան տակ առատ նիւթերը ու գործակիցները,—կարող էր մեզ ժառանգութիւն թողնել իւր ուսումնասիրան կեանքի արդիւնքը՝ „Պատմութիւն կաթողիկոսաց Էջմիածնի“ վերնագրով: Այդ պատմութեան ներքին յատկութեանց վերայ կարելի է ասել այն, ինչ որ կարող ենք ասել առհասարակ այդ չքնաղ պատմական անցքերի վերաբերեալ յիշատակիրների, բնաւորութեան վերայ,—յիշատակիրների որոնց մասամբ նամակներ են, մասամբ պաշտօնական թղթեր, և մասամբ ժամանակակիցների զրոյցի և վկայութեան վերայ շինուած նկարագիրներ: Բայց թէ դրանք ո՛ր աստիճան արդիւնք են պատմական անաչառութեան, օբեկտիվական յարաբերութեանց՝ և լինչ տեսակ վաւերական երաշխաւորութիւն կայ այդ պատմուածների, Հնմարիտ եղելութեան չիտակ գաղտնիք համարելու.—այս բոլորը տակաւին ասելագայլ բան է: Սակայն այսօր գաղտուկ բան չէ, որ մեզ հասած գոկումենտները մենք ամբողջապէս ժառանգել ենք Դանիէլեան կուսակցութեան ամենամօտեւանդ ջատագովներից, այն մինչև անգամ սահեցողներից, որոնք որպէս կուսակցութեան զեկավարները՝ անկարող էին իրենց հակառակորդների նկատմամբ իրաւախոհ և ներողամիտ լինել, այն ևս այն լուսակցութեան ժամանակ, երբ ամեն բան, որ թեւագրում էր կոչումը սրտի, խղճի և բաւականութեան անուռնով, մոլի կրքերի չը հանդուրժութեան և բռնութեան լիակնք էր պարձած: Քննական պատմութեան համար մեծ կրօստա սկիսի համարուի, որ մեզ ոչինչ գրաւոր բան չէ հասած Դաւթեան ջատագով կուսակցութիւնից, և մենք չը գիտենք՝ թէ ո՛ր աստիճան արդար է այն հատուկտոր մեղադրական ձայները, որ մեզ հասել է այդ կուսակցութեան կողմից: Թէև մենք ձգտում ենք զրպարտութիւն համարել այդ մեղադրանքը *), բայց սա առաւել առաջ է գալիս մեր սրտի տրամադրութիւնից, քան թէ քննադատական թելադրութիւնից. և մեր տուած մեկնութիւնները առաւել հաստատ վաստերի կարօտ են, քան թէ մեր ունեցածները: Անհնարին է կարծել, որ այս կուսակցութիւնը ամբողջ-

*) Պերպերեան. „Պատ. Հայոց: Մուրադեան. „Պատ. Հ. Ա. եկեղեցւոյ“. Ա. Երիցեան. „Նիւթեր Ներսէս V-ի կենսագրութեան համար“ (որանց շարունակութիւնը պիտի համարուի նոյն հեղինակի „Արձագանքի“ անցեալ տարուայ №-ում տպուած „Կարբիցի Հովհաննու ընտրութիւնը“ վերնագրով յօդուածը, որ անհաւատ մնաց՝ երևի անկախ հանգամանքների պատճառով):

Մանուէլ վ. Շահինեան Կամիլեանցից, Մսեր Մագխասեոսի Հոգևոր Հայրը, որ ականատես գոլով՝ նկարագրած է մանրամասնում արձանագրութեամբ Պաւլեի-Դանիէլի անցքերը. Թարգմանութիւնը պատրաստած է „Кавказская старина“ 1873 г. № № 4 и 5-ում:

*) Երիցեանց. „Ներսէս Աշտարակցին վարդապետ ժամանակ“ եր. 13.

Հած անծանօթի առաջ, միմիայն նրա համար, որովհետև այդ անծանօթը յայտնվում է, որ հայ ծնողից է, թէև դա մի լրտես, մի գաւաճան լինելը.... արդեօք կայ մի ուրիշ ժողովուրդ, որ այնքան անընդունակ լինելը գաղտնիք պահելու, այնքան բերանը բաց լինելը և այնքան հարուստ լինելը իւր լեզուի մէջ «ա» տառով:

Եթէ կայ այդպիսի մի ժողովուրդ, անտարակոյս հայ ժողովուրդը երկրորդն է:

Տուէք հայ ժողովրդին մի անտէր յոյս, նա այդ յուսով կ'օրօրուի և այն ժամանակն երբ հեռուհեռէ ամեն բան անյետանում է և երբ նրա տակի խալին էլ քաշել, տարել են:

Մի բառով, մի խօսքով կարելի է այս ժողովրդին տասնեակ տարիներ կերակրել, և տանել նրան այնտեղ, որտեղ չը պէտք է գնար, և հեռու պահել նրան այն ճանապարհից, որը տանում է նրան դէպի բարօրութիւն:

Մի ժամանակ այնքան վարժապետ, տիրացու խօսքը չէր կըրկնվում հայերի մէջ, որքան այսօր քաղաքականութիւն, քաղաքագէտ բառերը:

Եթէ ծառերի բազմութիւնից մարդ անտառը կարող է չը տեսնել, զարմանք չէ, որ այսքան բազմաթիւ քաղաքագէտների մէջ քաղաքականութիւնը անտեսանելի մնար:

Մի ժամանակ կար, մենք քաղաքագէտ բառի իմաստը կարծում էինք, որ հասկանում ենք, այդ այն ժամանակն էր, երբ մեր լեռադէմ մամուլը ազգային եկեղեցու նշանակութեան, ս. Էջմիածնի, Մայր Աթոռի վերայ խօսելը—փառաց հնութիւն էր համարում, և փրկութիւնը ճիշտ այնտեղ էր որոնում, որտեղ չ'կար Հայաստանեայց եկեղեցի, որտեղ չ'կար ս. Էջմիածին, Կաթողիկոս... այժմ, որ ամեն բան գլխի վերայ է դրուած, և հոսանքի հետ լոզ տալը անշահախնդրութեան և անհուն անձնազոհութեան ապացոյց է, այժմ որ իրաքանչիւր տիրացու քաղաքականութեան վերայ է խօսում, խոստովանում ենք, որ այդ բառը մեզ շփոթում է, և կարծում ենք, որ էլ չենք հասկանում այդ բառի իմաստը:

Մի ժամանակ կար, ասում են, որ մեր ժողովրդի կեանքը այնքան նահապետական է եղել, որ մեկ սենեակ կամ մեկ դարպաս թէ հիւրանոց էր, թէ սեղանատուն, թէ

incognita և մենք՝ այդ ժամանակի նշանաւոր անցքերի էութեան և պատճառի վերայ քիչ թէ շատ պարզ գաղափար կազմելու համար, ստիպուած ենք բաւականանալ նրանով, որ տալիս են մեզ ժամանակակից տարեգիրները;—մօլեռանդ դանիէլեանները.

Տեսնենք այժմ՝ թէ լինչ են տալիս մեզ ժամանակակիցները իրենց յիշատակարաններով *). Շատ բան. Բայց եթէ կամենայինք մի և նոյն անցքի և դէպքի պարագայական մանրամասնութեանց նկատմամբ՝ երկուսի պատմածի մէջ համաձայնութիւն գտնել, շատ դուք կ'լինէր մեր աշխատանքը. պատճառը շատ բնական է. Այդ ժամանակի անցքերը տարեգրութեան առնելու ջանադիր մարդիկ, մինչև տեգամ անաչառ գոլով՝ իմանային, որ „պատմութիւնն պարտ է լինել Հնմարիտ և պատմագիրն Հնմարտապատում“, այսինքն՝ անցքերի յիշատակի և ուղիղ ցոլացումն,—նրանք կարող չէին կուսակալել այն գժուարութիւնից, որ ծանրանում է ժողովրդական ամեհի յուզմունքներից, արտաքին արհաւիրքներով ու ներքին աղետներով ծփոդ երկարատև պատահարներից բղխած

*) Այս յիշատակարաններից շատերը լոյս աշխարհ գալով՝ մենք առանձնապէս պարտական ենք Վարդան Շերմազանեանցին և Ա. Երիցեանցին. Առաջինը Ազաբէգեանի „Կաուկազ“, վերջինը լուր Հրատարակած „Кав. старина“ ամսագրի, յեսոյ „Փորձ“ մէջ՝ մեծ քանակութեամբ նիւթեր դուրս բերելին, որոնց նկատմամբ շատերը մինչև անգամ կարող չէին կարծել՝ թէ այդ դոկումենտները գոյութիւն ունին, կամ ժամանակի Հիրաններից ազատուած են.

ննջարան և թէ ամեն բան մխասին, այսպէս այսօր մեր ժողովուրդը յանկարծ այնպէս քաղաքակրթուել է, որ խեղճ նրա մայրենի լեզուն շնչասպառ եռեից չէ կարողանում հասնել, նա դեռ նահապետական վիճակումն է, միևնոյն բառը, Աստուած միայն գիտէ թէ քանի և քանի միաք է պարունակում իւր մէջ և քանի դրուելիւններ է որոշում։

Վարչուելիւնն էլ քաղաքական է. ամուսնուելիւն էլ—քաղաքական է. հագուստն էլ—քաղաքական է. եկեղեցին էլ—քաղաքական է... մեր մէջ այժմս ամեն բան քաղաքական է, և ամենքն էլ քաղաքագէտ։

Բայց ինչ բան է քաղաքագիտուելիւնը։

Ս. Ս.

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

—Ամառուայ չոգերին լմբաղրատուածը տեղափոխուել է Բագարնայա վոկզալ, հին Էրեւանի ճանապարհի վրայ։ Սա այն է, որի մասին շատ յարմար է Ա. Պերպերեանի նկատողութիւնը. „... Ինչպէս եկեղեցականք և քաղաքականք յանձնառելու էին, և ոմանք ոչ ի ներուսնեաց պէսպէս եղանակաւ պատմէին զմի և նոյն իր, բայց երկոցունց պատմուելիւն չէր միաբան ի տուգուելեան մասին, թէև իւրաքանչիւրն զիւր խոսսն պնդէը հաւատով յուցանել“։**) Անհնարին է, որ Մ. Մագիստրոսը իւր պատմուելիւնը շարունակելու համար այս դժուարութեան չը հանդիպէը և խառն և խուռն հակառակութեամբ պատմուածների տուգուելիւնը սուբեկտիվ մեթոդով չ'որոշէր։ Թուղթ այս է պատճառը՝ որ Դաւիթ-Բանիէլեան անցքերի համամասնութեանց նկարագրի նկատմամբ՝ յորգելի հեղինակի վաստակը շատ տեղ ուրիշ հիւատակագրների հետ համաչափութիւն չունի։ Հմուտ քննագատներն է մնում այս մանրամասնութեանց վերաբերեալ բազմատան և այլատարազ նկարագրների մէջից ընտրել ստոյգը և վաւերականը։ Իսկ մինչև նոր նկարեր դուրս գալը ***), մենք կարող չենք մեզ իրաւունք դնել՝ որ Ա. Երիցեանցի նման Մսերի ներկայացրած մանրամասնութիւնները սխալ

**) Պերպ. „Պատ. Հայ.“ 1871. կ. Պօղոս. է յառաջաբանի։

***) Որքան հետաքրքրական էր օր առաջ տպագրուած տեսնել Բէգնազարեան Թադէոս վարդապետի օրագրութիւնները, որոնք գուցէ շատ խառը և անյայտ պարագաների վերայ սպառնալ լոյս ձգեն։

անցքերը տարիգրուելիան առնողի վրայ։ Սա այն է, որի մասին շատ յարմար է Ա. Պերպերեանի նկատողութիւնը. „... Ինչպէս եկեղեցականք և քաղաքականք յանձնառելու էին, և ոմանք ոչ ի ներուսնեաց պէսպէս եղանակաւ պատմէին զմի և նոյն իր, բայց երկոցունց պատմուելիւն չէր միաբան ի տուգուելեան մասին, թէև իւրաքանչիւրն զիւր խոսսն պնդէը հաւատով յուցանել“։**) Անհնարին է, որ Մ. Մագիստրոսը իւր պատմուելիւնը շարունակելու համար այս դժուարութեան չը հանդիպէը և խառն և խուռն հակառակութեամբ պատմուածների տուգուելիւնը սուբեկտիվ մեթոդով չ'որոշէր։ Թուղթ այս է պատճառը՝ որ Դաւիթ-Բանիէլեան անցքերի համամասնութեանց նկարագրի նկատմամբ՝ յորգելի հեղինակի վաստակը շատ տեղ ուրիշ հիւատակագրների հետ համաչափութիւն չունի։ Հմուտ քննագատներն է մնում այս մանրամասնութեանց վերաբերեալ բազմատան և այլատարազ նկարագրների մէջից ընտրել ստոյգը և վաւերականը։ Իսկ մինչև նոր նկարեր դուրս գալը ***), մենք կարող չենք մեզ իրաւունք դնել՝ որ Ա. Երիցեանցի նման Մսերի ներկայացրած մանրամասնութիւնները սխալ

**) Պերպ. „Պատ. Հայ.“ 1871. կ. Պօղոս. է յառաջաբանի։

***) Որքան հետաքրքրական էր օր առաջ տպագրուած տեսնել Բէգնազարեան Թադէոս վարդապետի օրագրութիւնները, որոնք գուցէ շատ խառը և անյայտ պարագաների վերայ սպառնալ լոյս ձգեն։

նները Նորին Սրբազնութեան ջերը գրնալու են խորհուրդ տուել։

Նոյն օրը առաւօտը տեղւոյս առաջնորդը մեկնեցաւ Թիֆլիսից, ինչպէս ասում են, Թեմը այցելելու նպատակով։

—

ԴԱՐՊԻՑ հայր Մով. Մեծուզեանցը յայտնում է մեզ, որ „Նոր-Դար“-ի 91 համարում „Ուսանող“ ստորագրութեամբ հրատարակած նամակը թէպէտև իրեն գրածը չէ (մենք էլ գիտենք), բայց ընդունէ քահանայ Տէր-Սահակեանցն նրա վերայ կասկածելով, յարձակվում է նրա վերայ և շոշափում նրա պատիւը։ Յուսում ենք որ այդպէս են վարվում, բայց ամբաստանութիւնը կարող չէ ամեն անգամ այս տեսակ հերքումներ արպել„....ամբաստիը այս ինչ կեղծ ստորագրութեամբ նամակի հեղինակը ինձ կարծելով՝ հայհոյում են և այլն, ուստի խնդրեմ հրատարակիէք որ.... ես չեմ“։

—

—Այս համարում հրատարակում ենք Ջալալ-Օղլուց մի թղթակցութիւն, որը Ջալալ-օղլցիները կարող են լաւ հասկանալ, և նրանց կարող է դա աւելի հետաքրքրել։ Ո՛րքան արդար է թղթակիցը իւր մեղադրանքների մէջ, մենք չը գիտենք, միայն ընդհանուրը մասերից կազմուած լինելով, կարծում ենք, որ ընդհանուրին այնքան չը հետաքրքրող թղթակցութիւնն էլ կարելի է տպել, երբ դա կարող է ընդհանուրի մէկ մասն մոլոր կոմիսը երեսան հանել և օգնել նրան ուղիղ ճանապարհը բնաբելու։

—

„Новости“-ն հաղորդում է. Լուբերցին նայելով նշանաւոր շքանիներում հարց է բարձրացրած Ֆինլեանդիայում մահուան պատիժը ոչնչացնելու մասին։

—

Յունիսի 15-ին, առաւօտեան ժամի 7½, երկրիս կառավարչապետ Իշ. Պօնդուվով-Կօրսակով Ճանապարհ ընկաւ Պետերբուրգ և Պսկովեան նահանգը։

„Кавказъ“-ն գրում են, որ հինգ օր առաջ Սամարեզի կայարանում մի արևնահեղ դէպք տեղի ունեցաւ. ոստիկանական պրնստաւ Ժգենային՝ կռուի ժամանակ՝ ատրճանակից երեք անգամ արձակելով սպանեց հարբեցասէր լշ. Ալալլօն Մինքէլաձէին, որի պատճառը դեռ ևս յայտնի չէ։ Հանգուցեալը վերջին ուռս-տաճկական պատերազմում ոսկի վրայ ծանր վէրք էր ստացել, որի պատճառով հրաժարուած էր պաշտօնից։

—

„Новости“-ն հաղորդում է. Վերջին օրերս մայրաքաղաքի մի քանի խանութներում շաքարի գինը 19 կոպէկից իջաւ 18։

Հիմք կայ ենթադրելու, որ կարճ ժամանակում 1 կոպ. ևս կը պակասի Փուռնումը։ Նոյնպէս ասում են, որ շաքարաւազի գինը ևս կը պակասի։

—

ՂԱՋԱԽԻՑ մեզ գրում են.—Մի քանի տարի սրանից առաջ մի տանուտէր մի երևտասարդ տղայի շատ ծեծելուց յետոյ բանտարկեց մի գոմում, ուր յանցաւորին գիշերն էլ բանտարկած թողեցին։ Ողորմելի երևտասարդը երկիւղից խելագարուելց և մինչև հիմայ իւր օրերի մեծ մասն անտառներումն է անցկացնում։ Սա արդէն անգիտակցաբար առաջացած մի այնպիսի քըստմնելի վոխձ էր, որ սերունդները ակնաբ է անցնէին և նոյն տեսակ անգութ գործ չը պէտք է կրկնուէր։—Անցեալ տարի Խաչփառագի երևելի (!) տանուտէրը, չը գիտեմ որպէսի յանցանքի համար, մի հարսի նոյն տեսակ պատիժ է ենթարկել և ողորմելի հարսը այսօր էլ, մերկանդամ, մի կապերտում փաթաթուած, հօր տանը, գրեթէ գիշեր ու ցերեկ իւր սև. օրը Հանապազհերումն է անցկացնում։ Արդեօք որպէսի յանցանքի և դատապարտուելեան արժանի է այն մարդը, որ իւր քթի տակ կատարուած գառը վոչնչից օգտուել չը կարողացաւ։—Բայց ով է հարցնում։

Նոյն տեղից գրում են. Ամենայն բանի առատուելիւն և արժանուելիւն է տիրում, բայց „փող չը կայ“ ամենի բերանից լսվում է։ Դաշտային տեղերում հունձն սկսուել է։

—

Պ. Դ. Թարխանեանցը խնդրում է մեզ տալել, հետևեալը. Ես ընտրուած լինելով Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցում հաշուատես, իմ ստորագրութեամբ եղէգվոսկի կոմից երաշխաւորուելիւն եմ յանձն առած. սրանով յայտարարում եմ՝ որ գիտուելիւն վ.քաստանի և Խմէրեթի հայոց կոնսիստորիայն, որ այսուհետև ինձ ազատ եմ համարում այդ պատասխանատուելիւնից։

—

Մեզ հաղորդում են հետևեալ հետաքրքիր բայց մնևնոյն ժամանակ տխուր երևոյթի մասին. Թիֆլիսի մէջ շատ տարիներից ի վեր ապրում է Շամախեցի Պապսկի Ա., մի շատ ազնիւ և պատուաւոր մարդ։ Նա առհասարակ շատ բարեկամ է եւրոպական լուսաւորութեան և մեծ ձգտումն ունի նրան իւր ընտանիքի մէջ մտցնելու։ Նա մինչև անգամ իւր ապջիկը տուել է քաղաքիս օրիորդական գիմնազիոնում ուսանելու։ Տեղական մահմեդականները ի սկզբանէ անտի շատ խորթ աչքով էին նայում այդ երևոյթից մոլեռանդութեան Թշնամի մարդու վերայ, և մինչ առիթներ էին որոնում նրան վնասելու։ Եւ ահա մի չարագոյժ դէպք օգնութեան է հասնում նրանց։—Յայտնի է, որ Պապսկիների մէջ Սէիդ կոչուած մի դաս կայ, որի անդամները համարուում են երբ Մահմեդի սերունդներ, և որոնց մեծ մասը ապրում է Ջրնաբար, երևոյից աւելի անարժան համարուած հաւատակիցների հաշուով։ Այդիսիները անխրթին նպատակներ են տանում նրանցից, որ ամենայն բանի առաջ ձրիակերը Թափառականներին։ Վերջերումս Սէյիդը մտածում է մի վաճառոր վրէժ առնել Ա...ից։ Այդ միջոցներում Թուրքերի բաժինում սպանուում է մի գեղեցիկ Թրքուհու տղեղ ամուսինը։ Ցիշեալ Սէյիդը չարմամբ առիւծ է գտնում իւր Թշնամուն պատժելու. Նա լուր է տարածում Թէ՝ որովհետև Ա...ի կինը մեռած է, և ինքը աչք է ունեցել այն Թրքուհու վերայ, ուստի Նա ինքն է սպանել տուել նրա մարդուն, նրա հետ ամուսնանալու համար։ Խեղճ Ա...ի մասին ամեն տեսակ դրպարտութեանց հաւատալու տրամադրը Պապսկիները ամենայն սիրով ձրդմարտութեան տեղ են ընդունում Սէյիդի չարահնար բանսարկութիւնը և անմեղ մարդու մասին մեսհամուռ բղդղ ներկայացնում պատարանին, ընդ նմին առաջադրելով և սուտ վկաներ և ապացոյցներ։ Թշուառ Ա...ն այժմ մնացել է ձայն բազմացի առաջ շուարած, անօգնական և իւր հաւատակիցների Թշնամութիւններով պաշարուած։ Յուսահատութիւնը տիրել է նրան և իւր ընտանիքին այն աստիճան, որ խեղճերը իրենց անելիքները չգիտեն։ Որովհետև մոլեռանդ ամբոխը գրգռող գլխաւորները սպառնում են, որ եթէ դատարանի վճռով չյաջողուի իրենց նրան պատժել տալ այնպէս, ինչպէս իրենք են ուզում, այն ժամանակ համախոհական Թղթով սիրտ ազատել տան նրա ամբողջ ընտանիքը։

Խնդրում ենք բարեհաճ հաւատարմութեան բարեհաճ ուշադրութիւնը այս անօգնական ընտանիքի վերայ, որի ազնուութեան և պատուաւորութեան համար կիբաշխաւորէ ամբողջ հայ վաճառականութեան պատուաւոր դասը։

ԴՈՐԾԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Մեր անցեալ յօդուածում մի հարեւանցի ակնարկ ձգելով գործակատարութեան վերայ, այդ պաշտօնով պարապուողների դրութեան մէջ մենք ոչինչ մխիթարական չը նշմարեցինք։

նիւթը դատակարգելու *)։ Մեծապատիւ հրատարակիչը մեզ տուել է այն, ինչ որ այդ վաստակի ստացուած մասն է, աւելացնելով այն, որի մասին արդէն ասացինք։ Նրա տպագրութիւնը մեզ վերայ պարտք է դնում խոստանալ և չնորհաւորել նրան, որ այդ գործը կրնայ մեծ ծառայութիւն է մատուցանել ոչ միայն նրանով, որ հրատարակել է իւր հաշուառոր հոր ուսումնասիրութեան արդիւնքը, այլև հարստացրել է այդ տեսակ ճանաչութիւններով, որոնք այս հեղինակութեան արժանիքը կրկնապատկում են և ըստ ամենայնի հետաքրքրական են դարձնում։

Բանասէրին Թողնելով այս բոլորի վերայ անձամբ տեղեկութիւն ստանալ պարտքը, մի մասնաւոր ակնարկ ևս ձգենք դրա բովանդակութեան վերայ, նախապէս յայտնելով՝ որ մեր ակնարկը մատղը ենք այդ վաստակի մէջ չկրուած եօթն կաթողիկոսներից առաջնի երկուսի՝ Սիմէոնի և Գէորգ սուլ պատմութեամբ տահմանափակելու։

—Դրանք առաւել դրաւում են մեզ իրենց քահանայապետական գործունէութեանց դրական կողմերով։ Դրանց պատմութեան ամեն մի տողը խօսում է իւրաքանչիւր հայի սրտի, մտքի և հոգու հետ և խօսելով շատ խրատական բան է ասում։

Բ֊ժ. Աբամեանց

*) Այս հանգամանքը մեզ ևս տեղեկութիւն էր։ Մօսկուայ՝ ուսանողութեան ժամանակ քանի ի՛նչ էլինք մեղաւորների Մագիստրոսին, մեզ նը դանէլ նրան այս գործով զբաղուած։

*) Ա. Երիցեանց. Նիւթ. Ն. կթ. կենսագրութեան համար. „Ներսէս եպիսկոպոսը Դանիէլ կաթողիկոսի ժամանակ“ եր. 31։

**) Օրինակ Դանիէլի առաջին ընտրութեան ժամանակ Էջմիածնայ ժողովի նկարագիրը (Շահխեհան Մինասէի համարել, *) առանց մի որ և է փաստի կամ մեր ունեցած փաստի տուգութիւնը հրաշխաւորելու։

Ինչքան ևս Թերութիւն ունենայ այս վաստակը, սակայն մենք համոզուած ենք, որ սա տակաւին մեր պատմական մատենագրութեան մէջ միայնակ ժամանակագիրն է, որի մէջ քիչ ու շատ զոհացուցիչ լրութեամբ տարեգրութեան է առնուած այն պատմական շրջանը իւր քաղաքական և ազգային-եկեղեցական անցքերով, որոնք ընդհակ ասել ենք՝ պատում են իրարու յաջորդող եօթն կաթողիկոսների և նրանց գործունէութիւնը որոշող եպիսկոպոսների շուրջը։ Երկար ժամանակ դա իւր նշանակութիւնը կ'պահպանէ՝ մինչև դրանից առաւել կատարեալը մեր գրականութեան բաժին լինի։ Հոգ չէ, որ այդ շրջանի պատմութեան շատ կէտերը առաւել մանրամասնում կերպով սովորելու համար ընթերցողը այսօր առաւել հարուստ աղբիւր ունի, քան Թէ երախտաւոր Մագիստրոսի վաստակն է **)։ Բնական է և այն, որ բանասէրը այդ վաստակի մէջ՝ եթէ չեմ սխալվում՝ առաջին անգամ տեսնում է Դաւիթի հոգեկան վիճակը և այն արատները, որոնք այդ մարդուն վայրագ դարան գարձրին, —հանգամանք՝ որի վերայ ամենևին տեղեկութիւն չունէինք մինչև այսօր մեզ հասած ժամանակագրիներից ***)։

Ներկայ պատմութիւնը լոյս է տեսած ըստ ձեռագրին, որ գաղափարուած էր 1829—1831 Թուականին՝ մատամր Էջմիածնում և մասամբ Թիֆլիսում։ Հրատարակիչը՝ հեղինակի արժանաժառանգ օրդին՝ ունեցել է իւր տրամադրութեան տակ բացի սրանից երկու ձեռագրներ, „յորս ընդարձակագոյն պատմեալ կային կաթողիկոսութիւնք Դանիէլէի, Դաւթի և Եփրեմի և գործք Ներսիսի (յետինկոպոսութեան ժամանակի) և այլն, զորս զետեղեցի և կարգի պատմութեան ըստ պատշաճի“։

„Զիշատակեալքդ այդ կրկին ձեռագիրք, որպէս յայտնի է ինձ, գրեալ են ի Քինե՝ ի բերանոյ Ներսին նոր և երջանկայիշատակ Հայրապետին Ներսիսի (յառաջնորդութեան նորա և Բեստարքիայ) և ի բերանոյ Բէգնազարեան Թադէոս եպիսկոպոսի (ժամանակին վարդապետութեան)... ուստի և զառաջինիայս երկասիրութիւն՝ Թէ համարիցեմք մասամբ լոյն արձագանգս երջանկայիշատակ հայրապետին, կարծեմ Թէ ոչ սխալիմք։ (Պատ. կաթ. էջմ. Վանանդեցութիւն հրատարակչի)։

Թէև ուսումնասէր հեղինակը ձեռնարկած է եղել իւր պատմութիւնը հասցնել մինչև 1860 Թուականը և ամփոփել դրա մէջ Յովհաննու VIII-ի և Ներսէս V-ի պատմութիւնները ևս՝ մեզ հասած ժամանակագրիներից ***)։

Ներկայ պատմութիւնը լոյս է տեսած ըստ ձեռագրին, որ գաղափարուած էր 1829—1831 Թուականին՝ մատամր Էջմիածնում և մասամբ Թիֆլիսում։ Հրատարակիչը՝ հեղինակի արժանաժառանգ օրդին՝ ունեցել է իւր տրամադրութեան տակ բացի սրանից երկու ձեռագրներ, „յորս ընդարձակագոյն պատմեալ կային կաթողիկոսութիւնք Դանիէլէի, Դաւթի և Եփրեմի և գործք Ներսիսի (յետինկոպոսութեան ժամանակի) և այլն, զորս զետեղեցի և կարգի պատմութեան ըստ պատշաճի“։

„Զիշատակեալքդ այդ կրկին ձեռագիրք, որպէս յայտնի է ինձ, գրեալ են ի Քինե՝ ի բերանոյ Ներսին նոր և երջանկայիշատակ Հայրապետին Ներսիսի (յառաջնորդութեան նորա և Բեստարքիայ) և ի բերանոյ Բէգնազարեան Թադէոս եպիսկոպոսի (ժամանակին վարդապետութեան)... ուստի և զառաջինիայս երկասիրութիւն՝ Թէ համարիցեմք մասամբ լոյն արձագանգս երջանկայիշատակ հայրապետին, կարծեմ Թէ ոչ սխալիմք։ (Պատ. կաթ. էջմ. Վանանդեցութիւն հրատարակչի)։

Թէև ուսումնասէր հեղինակը ձեռնարկած է եղել իւր պատմութիւնը հասցնել մինչև 1860 Թուականը և ամփոփել դրա մէջ Յովհաննու VIII-ի և Ներսէս V-ի պատմութիւնները ևս՝

վարդապետ). Դաւիթ և Դաւրատ եպիսկոպոսների պատրիարքական Թեկնածութեանց պատճառով՝ Պօղոս մէջ պատահած աղմուկների պատճառաբանական արձանագրութիւնը (Ա. Պերպ. Պատ. Հայ. Թլ. Ն. և այլն)։

***) Այնքան հետաքրքրական է այս կէտը և հատուկ նրա հնարաւորութիւնը՝ որ մեզ տալել, հետևեալը. Ես ընտրուած լինելով Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցում հաշուատես, իմ ստորագրութեամբ եղէգվոսկի կոմից երաշխաւորուելիւն եմ յանձն առած. սրանով յայտարարում եմ՝ որ գիտուելիւն վ.քաստանի և Խմէրեթի հայոց կոնսիստորիայն, որ այսուհետև ինձ ազատ եմ համարում այդ պատասխանատուելիւնից։

—

Մեզ հաղորդում են հետևեալ հետաքրքիր բայց մնևնոյն ժամանակ տխուր երևոյթի մասին. Թիֆլիսի մէջ շատ տարիներից ի վեր ապրում է Շամախեցի Պապսկի Ա., մի շատ ազնիւ և պատուաւոր մարդ։ Նա առհասարակ շատ բարեկամ է եւրոպական լուսաւորութեան և մեծ ձգտումն ունի նրան իւր ընտանիքի մէջ մտցնելու։ Նա մինչև անգամ իւր ապջիկը տուել է քաղաքիս օրիորդական գիմնազիոնում ուսանելու։ Տեղական մահմեդականները ի սկզբանէ անտի շատ խորթ աչքով էին նայում այդ երևոյթից մոլեռանդութեան Թշնամի մարդու վերայ, և մինչ առիթներ էին որոնում նրան վնասելու։ Եւ ահա մի չարագոյժ դէպք օգնութեան է հասնում նրանց։—Յայտնի է, որ Պապսկիների մէջ Սէիդ կոչուած մի դաս կայ, որի անդամները համարուում են երբ Մահմեդի սերունդներ, և որոնց մեծ մասը ապրում է Ջրնաբար, երևոյից աւելի անարժան համարուած հաւատակիցների հաշուով։ Սէյիդները անխրթին նպատակներ են տանում նրանցից, որ ամենայն բանի առաջ ձրիակերը Թափառականներին։ Վերջերումս Սէյիդը մտածում է մի վաճառոր վրէժ առնել Ա...ից։ Այդ միջոցներում Թուրքերի բաժինում սպանուում է մի գեղեցիկ Թրքուհու տղեղ ամուսինը։ Ցիշեալ Սէյիդը չարմամբ առիւծ է գտնում իւր Թշնամուն պատժելու. Նա լուր է տարածում Թէ՝ որովհետև Ա...ի կինը մեռած է, և ինքը աչք է ունեցել այն Թրքուհու վերայ, ուստի Նա ինքն է սպանել տուել նրա մարդուն, նրա հետ ամուսնանալու համար։ Խեղճ Ա...ի մասին ամեն տեսակ դրպարտութեանց հաւատալու տրամադրը Պապսկիները ամենայն սիրով ձրդմարտութեան տեղ են ընդունում Սէյիդի չարահնար բանսարկութիւնը և անմեղ մարդու մասին մեսհամուռ բղդղ ներկայացնում պատարանին, ընդ նմին առաջադրելով և սուտ վկաներ և ապացոյցներ։ Թշուառ Ա...ն այժմ մնացել է ձայն բազմացի առաջ շուարած, անօգնական և իւր հաւատակիցների Թշնամութիւններով պաշարուած։ Յուսահատութիւնը տիրել է նրան և իւր ընտանիքին այն աստիճան, որ խեղճերը իրենց անելիքները չգիտեն։ Որովհետև մոլեռանդ ամբոխը գրգռող գլխաւորները սպառնում են, որ եթէ դատարանի վճռով չյաջողուի իրենց նրան պատժել տալ այնպէս, ինչպէս իրենք են ուզում, այն ժամանակ համախոհական Թղթով սիրտ ազատել տան նրա ամբողջ ընտանիքը։

Խնդրում ենք բարեհաճ հաւատարմութեան բարեհաճ ուշադրութիւնը այս անօգնական ընտանիքի վերայ, որի ազնուութեան և պատուաւորութեան համար կիբաշխաւորէ ամբողջ հայ վաճառականութեան պատուաւոր դասը։

ԴՈՐԾԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Մեր անցեալ յօդուածում մի հարեւանցի ակնարկ ձգելով գործակատարութեան վերայ, այդ պաշտօնով պարապուողների դրութեան մէջ մենք ոչինչ մխիթարական չը նշմարեցինք։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

Ուրբաթ, 8 յունիսի—Մարտի 26, 1884 թ.

Ինչ որ ցավերից ամենամեծն է, որ մեզ ամեն քայլափոխում հանդիպում է, որ մեր ամեն գործի ամենամեծ արգելքն է, դա մեր ազգային անտարբերությունն է դեպի ամեն տեսակ հարցեր, որոնք ոչ միայն մեր ներկայի, այլև մեր ապագայի հետ սերտ կապակցության մեջ են։ Ամեն մի ազգ, որ ուզում է ապրել, որ ուզում է զարգանալ, ամեն մի ազգ, որ ուզում է ունենալ իր տեղը մարդկության մեջ, ամեն մի ազգ, որ ուզում է, որ իր անունը չանհետանա, ինչպես անհետանում են հազարավոր ազգեր, որոնց անունները միայն հիշվում են պատմության մեջ, ամեն մի ազգ, որ ուզում է ունենալ իր գրականությունը, իր լեզուն, իր սովորությունները, իր ազգային ինքնուրույն կյանքը, ամեն մի ազգ, որ ուզում է ունենալ իր ազգային ինքնագիտակցությունը, ամեն մի ազգ, որ ուզում է ունենալ իր ազգային ինքնավստահությունը, ամեն մի ազգ, որ ուզում է ունենալ իր ազգային ինքնահարգանքը, ամեն մի ազգ, որ ուզում է ունենալ իր ազգային ինքնասիրությունը, ամեն մի ազգ, որ ուզում է ունենալ իր ազգային ինքնաճանաչողությունը, ամեն մի ազգ, որ ուզում է ունենալ իր ազգային ինքնաճանաչողության զգացմունքը, ամեն մի ազգ, որ ուզում է ունենալ իր ազգային ինքնաճանաչողության զգացմունքի գիտակցությունը, ամեն մի ազգ, որ ուզում է ունենալ իր ազգային ինքնաճանաչողության զգացմունքի գիտակցության գիտակցությունը, ամեն մի ազգ, որ ուզում է ունենալ իր ազգային ինքնաճանաչողության զգացմունքի գիտակցության գիտակցության գիտակցությունը, ամեն մի ազգ, որ ուզում է ունենալ իր ազգային ինքնաճանաչողության զգացմունքի գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցությունը, ամեն մի ազգ, որ ուզում է ունենալ իր ազգային ինքնաճանաչողության զգացմունքի գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցությունը, ամեն մի ազգ, որ ուզում է ունենալ իր ազգային ինքնաճանաչողության զգացմունքի գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցությունը, ամեն մի ազգ, որ ուզում է ունենալ իր ազգային ինքնաճանաչողության զգացմունքի գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցությունը, ամեն մի ազգ, որ ուզում է ունենալ իր ազգային ինքնաճանաչողության զգացմունքի գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցությունը, ամեն մի ազգ, որ ուզում է ունենալ իր ազգային ինքնաճանաչողության զգացմունքի գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցությունը, ամեն մի ազգ, որ ուզում է ունենալ իր ազգային ինքնաճանաչողության զգացմունքի գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցության գիտակցությունը, ամեն մի ազգ, որ ուզում է ունենալ իր ազգային ինքնաճանաչողության զգացմունքի գիտակցության

Ֆրանսիական ինժեներներ են գնում Բերմա շինուելիք երկաթուղու ճանապարհը քննելու համար, որը պիտի միացնէ այդ երկիրը Տօնկինի հետ։

—

„Times“-ին հաղորդում, թէ Մահդին 33 հազար զօրքով գնում է ուղղակի Դոնգօլայի վերայ, որը իւր հաշուով կ'գրաւէ մինչև յունիսի 13-ը։ Մինչդեռ Եգիպտոսի գործերի գրուելիեանը ծանօթ մարդիկ կարծում են, որ Դոնգօլան գրաւելուց յետոյ՝ անշուշտ կը յարձակուի և Եգիպտոսի վերայ։ „Times“-ը այդ առւելիով հիմնուում է մայոր Կիչէների հետևեալ յարգելի ծանուցագրի վերայ. „Ես կարծում եմ, որ Դոնգօլան գրաւելուց յետոյ՝ անյապաղ կը մտնեն Եգիպտոս. այդ տեղի կուենայ Բամազանից յետոյ։ Դոնգօլան պաշտպանելու համար ես չեմ խնայել իմ ոյժերս, որովհետև, հակառակ դէպքում՝ Մահդին իւր համար ճանապարհ կը բանայ Աստուանի մօտով։ Մահդին յայտնեց, որ այսուհետև նա միշտ Կայերոյով Մեքքա ուխտ կը գնայ։ Գործի գրուելիելը այժմ ինձ աւելի կրիտիկական է երևում, քան թէ սկզբումը ես կարծում էի։ Եթէ բրիտանական զօրքերը գնան Սուակիմ և Բերբեր, նրանք մօտաւորապէս Բարտում կը հասնեն հէնց այն ժամանակ, երբ Մահդին Կայերոյի պարիսպների մօտ կը լինի։ Եթէ ինձ լուր բերեն, թէ անգլիական զօրքերը գալիս են իմ եանից, այն ժամանակ ես կարող կը լինեմ գնալ Աբու-Համէդ. իսկ հակառակ դէպքում՝ այդ ինձ անհնարին կը լինի անել“։

—

Սերբիա-Բուլղարական բնդհարման մասին Կ. Պօլսից գրում են Վիէննայի „Neue Freie Presse թերթ.“ Անգլիական դեսպանը սկզբներում այն կարծիքին էր, որ վէճաբանելի հարցի վճիռը, որ ծագել է Սերբիայի և Սոլթանի բարձրագոյն իշխանութեան տակ գտնուած Բուլղարիայի մէջ, Բ. Դրանը պիտի պատկանի։ Բայց Գերմանիայի ներկայացուցչը պատասխանեց, որ այդ դէպքում Թրքական կառավարութեան վրայ դրած կը լինի մի չատ դժուար և անախորժ խնդիր, և թէ ցանկալի կը լինէր, որ այդ գործերի կարգադրութեամբ վերջ դնելուն մասնակցէին և օգուտ քաղէին նրանց ազդեցութեամբը՝ Աւստրօ-Վէնգրիան-Սերբիայում, Ռուսիան Սոֆիայում։ Իտալական դեսպանը միացաւ վերջին հայեացքին, որի հետ համաձայնուեց և լորդ Դիւֆֆերինը։ Բ. Դրանը այդ մասին յայտնեցին, և նա իւր կողմից ոչինչ չ'պատասխանեց“։

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԴՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

«ՆՈՐ-ԴԱՐ»-Ի ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

15 Յունիսի.

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. 25-րդ դրագունեան գնդի հրամանատար Թիմերիազեվը կաւալերը-գրադիալի գնդի հրամանատար է նշանակուած, իսկ այդ գնդի այժմեան հրամանատար Նիպովը արձակուած է պաշտօնից։

Երէկուայ տեղի ունեցած Պետերբուրգի քաղաքային վարկի ընկերութեան ընդհանուր ժողովում վերահսկող յանձնաժողովի բոլոր անդամները քուէ չը ստացան և չ'ընտրուեցան, որի առիթով նորից ժողով կրգումարուի։

Շուտ ժամանակում կը լինի հրաւիրգողների խմբի քրէական հետաքննուած գործի քննութիւնը, որոնք յայտնի են «ծխագոյն կորիչները» և «տապակած սագեր» անուններով։ Ենթադրում են, որ այդ խմբի գործողութիւնների շրջանը միմիայն Պետերբուրգով չէ սահմանափակուել. հրաձգողները կանոնաւորապէս են գործել, կանոնաւոր կազմակերպութիւն են ունեցել և կարողացել են հմտութեամբ ամեն բան ծածկուած պահելու։ Դրանում նշանաւոր դերեր են խաղացել կանայքը։ Այդ խմբի մի շարք յանցանքների նպատակն է եղել ստանալ ապահովութեան պրեմիաներ։

ԼՕՆԴՕՆ. Դրանվիլլը յայտնեց պատգամաւորների ժողովին, որ ենթադրութիւն կայ պատերազմի ժամանակ Սուէզեան ջրանցքը ոչ միայն չեզոք հրատարակել, այլ և բոլորովին ազատ։

ՓԱՐԻԶ. Չ'նայելով մայիսի 11-ին կապած դաշնագրութեանը, որով չինացիները պարտաւորում էին հեռանալ Լանգսօնից, ֆրանսիական զօրքերը, որոնք նշանակուած էին այդ քաղաքը գրաւելու, ճանապարհին 4000 կանոնաւոր զօրքերից թնդանօթաձիգներով յարձակումն կրեցին։ Ֆրանսիացիները բռնած պահեցին իրենց դիրքը, կորցնելով 7 սպանուածներ և 42 վիրաւորուածներ։ Ֆրանսիական կառավարութիւնը լսելով այդ լուրը, հրամանագրեց Միլեօ գլխաւոր հրամանատարին, որ Տօնկինում մի առ ժամանակ արշաւանքների գումդը չը վերադառնայ Ֆրանսիա, Տօնկինեան պատերազմական նաւուց խումբը միանայ չինական ջրերում եղած խմբին, ֆրանսիական դեսպանը Պեկինում Չինաստանից բաւարարութիւն պահանջէ։ Չինական ներկայացուցիչը Փարիզում հաւատացնում է թէ, հաւանական է, որ յարձակումն արած լինին ոչ թէ չինական կանոնաւոր զօրքերը, այլ փախստական զինուորները և «Սև դրօշակի» խումբերը։

ՍԻՄԼԱ. Արևելեան Հնդկաստանի կառավարութեան քննութեանը մի նախագիծ է առաջադրուած հընդկական զօրքերի թիւը աւելացնելու համար։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. «Օրէնսդրութեան հաւաքածուի» մէջ հրատարակուած է բարձրագոյն հաստատած զօրքը կատարեալ պատերազմական դրութեան մէջ դրուած ժամանակ զօրքին հարկաւոր ձիաների պաշարը լրացնելու մասին կարգադրութիւնը։ Այդ կարգադրութեան էութիւնը համաձայն է այն տեղեկութեան հետ, որը հաղորդել է «С. Петер. Вѣдомост.» թերթը։ Նոյն հաւաքածուի մէջ հրատարակուած է բարձրագոյն հաստատած Պետական խորհրդի կարծիքը փոստային և հեռագրական վարչութիւնների միացնելու մասին։ Այդ կարծիքի համաձայն փոստային և հեռագրական գլխաւոր կառավարութիւնը ներկայ թերթին կազմակերպվում է, իսկ նրանց հինգամեայ միջոցում աստիճանաբար փոփոխելը, այսինքն՝ տեղական փոստային և հեռագրական հաստատութիւնների միացնելը կը սկսուի 1885 թուին։

ՓԱՐԻԶ. Խանայից հաղորդում են, որ ֆրանսիական տեղապահ զօրքը Խանոյում երկու օր պատերազմեց չինացիների դէմ և մեծ կորուստ տուեց նրանց։ Լանգսօնի և Բեկլէի մէջ, գեներալ Բուէնգլիի և Նիւնիի հրամանատարութեան տակ՝ տասը հազար մարդուց բաղկացած չինական կանոնաւոր զօրքի բանակ է կանգնած։

ՏՈՒԼՕՆ. Երէկ երեկոյեանից սկսած խօլերայից մեռել են եօթը մարդ։

16 Յունիսի.

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Կայսերական Պալատի արքունիքի աւագ-հոգեմարշալ Նարիշկինը նշանակուած է աւագ-սենեկապետ, Կովկասի կառավարչապետի մօտ պաշտօնով գեներալ-լէյտենանտ Տրուբեցկոյը նշանակուած է աւագ-հոգեմարշալի պաշտօնակատար, ստանալով ներքինխորհրդականի կոչում, իսկ գեներալ-մայոր Բեզակը-փոստային և հեռագրական գլխաւոր կառավարութիւնների կառավարչապետ։

Ադատ նշանակուածներին և իւնկերներին, օֆիցերի առաջին աստիճան տալու ժամանակ, հրամայուած է, նորից երդմնեցնել իրրև օֆիցերների։

ՏՐԻԵՍՏ. Այն նաւերը, որոնք գալիս են Միջերկրական ծովի ֆրանսիական և Ալժիրիայի նաւահանգիստներից, ենթարկվում են. եթէ նաւի վերայ հիւանդ ոչ ոք չ'կայ տասն օրուայ կարանտինի, իսկ հակառակ դէպքում՝ քսանօրեայ կարանտինի։

ԲԵՐԼԻՆ. Բետտիգեր մինիստրը, պատասխանելով ընկերատգում խօլերայի մասին արած հարցմունքին՝ ասաց, որ դեռևս Տուլօնի ժանտախտի յատկութեան մասին ճիշտ տեղեկութիւններ չեն ստացուած. բայց, ըստ երևոյթին, նա տարափոխիկ ընաւորութիւն չունի, առանձին վտանգ չի ներկայացնում և կառավարութիւնը յոյս ունի ժանտախտի տարածուելու առաջն առնել, ուշադրութեամբ քննելով նաւերը, ճանապարհները և բեռները, այնպէս որ կարանտին գիծ կազմելու հարկ չ'կայ։ Վիրխովի դէտողութեանը, թէ Տուլօնում ասիական խօլերայ է և ֆրանսիական կառավարութիւնը նախազգուշութեան պատշաճաւոր միջոցներ գործ չը դրեց, Բետտիգերը պատասխանեց թէ՝ Ֆրանսիան հոգ է տարել առողջապահական միջոցներ գործ դնելով։ Այդ բացատրութիւններից յետոյ՝ ըէյխստագի ժողովը փակուեցաւ։

ՄԱՐՍԵԼ. Այստեղ երեք կտակաւոր մահուան դէպքեր եղան։

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱՆ

15 Յունիսի

Լօնդօն—$24^{3}/_{32}$, $24^{7}/_{32}$։ Համբուրգ—$205^{3}/_{4}$, $206^{5}/_{8}$։ Փարիզ—$253^{1}/_{2}$, $254^{1}/_{2}$։ Պօլուխմպերիալը—8 ր. 18 կ.։ Արծաթը—1 ր. 32 կոպ. ծախ.։ Պետական բանկի 5% տոմսեր.—1-ին շրջանի—97 ր. 87 կոպ. ծախ., 2-րդ—$96^{1}/_{4}$ ր. ծախ., 3-րդ—96 ր. ծախ., 4-րդ—96 ր., 5-րդ—96 ր.։ Սլուեղ. փոխառութեան 100 և 1000 ր. 5% տոմսեր. 1-ին շրջանի—93 ր., 2-րդ—$92^{3}/_{4}$ ր., 3-րդ—$92^{3}/_{4}$ ր.։ Վիճակահանութ. տարած 5% տոմսեր. 1-ին շրջանի-$220^{1}/_{4}$ ր., 2-րդ—$209^{1}/_{4}$ րուբ.։ Նոր փոխառութիւնը—130 ր. 12 կոպ.։ Պետերբուրգի բօրսան ամուր է։

17 Յունիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Երէկ Թագաւոր Կայսրը և Կայսերուհին Թագաժառանգի, Մեծ Իշխան Դէօրգի Ալէքսանդրովիչի և Էդինբուրգի դքսուհու հետ կայսերական «Յարեվնա» փոքր նաւով Պետերհօֆից ճանապարհ ընկան Ֆիլիանդիայի ափերը. զբօսանքը կը տեւի մի քանի օր։ «Յարեվնային» ուղեկցում են «Սլավեանկա» և «Մարեվո» փոքրիկ նաւերը։ Թագաւոր Կայսրը, Պէնզենի նահանգի վարչութիւնը ուշադրութեան առնելով՝ տեղական նահանգապետի միջնորդութեամբ, մի քանի տարրական ուսումնարաններում արհեստաւորաց դասատներ աւելացնելու, բուսակոնութեան արդիւնաբերութիւնը զարգացնելու նպատակով, բարեհաճեց նահանգապետի արած բացատրութիւններին իւր սեպհական ձեռքով ստորագրել. «շատ մխիթարական է և արժանի է լիովին հաճախրութեան»։

Ներքին գործերի մինիստրութեան տնտեսական դեպարտամենտի փոխ-դիրեկտօր Սկալկովսկին նշանակուած է փոստային և հեռագրական գլխաւոր վարչութիւնների կառավարչի օգնական. իսկ լիշեալ դեպարտամենտի փոխ-դիրեկտօր նշանակուած է Արխանգելի փոխ-նահանգապետ՝ իշխան Գալիցինը։ Գեներալ Օբրուչևի նախագահութեամբ կայացած հեծելազօր գնդի վերանորոգութեան նոր ձև մշակելու յանձնաժողովը միաձայն նախագծեց հետևեալը. մըշտական վերանորոգողների այժմեան վերանորոգելու ձևը փոխել, յանձնելով այդ գործը այլ և այլ հեծելազօրների ներկայացուցիչներից բաղկացած յանձնաժողովներին։ Երէկ, Վոլկովեան գերեզմանատան մայր եկեղեցում, շատ գրականագէտների, քաղաքագլխի և ուրիշ մարդկերանց ներկայութեամբ հոգեհանդիստ կատարելուց յետոյ օրհնեցին Տուրգենեվի գերեզմանի տապանադիրը։ Տապանադիրը շատ հասարակ կերպով է շինուած և բաղկացած է մի քարից միայն, որը կրում է հետևեալ արձանագրութիւնը. «Իվան Սերգէեվիչ Տուրգենեվ» և դրա տակը՝ 1818-1883 թուերը։

«Петербург. Вѣдомос.» թերթը լսել է, որ օրերումս Բարձրագոյն հաստատուած է պետական խորհրդի կարծիքը, որը վերաբերում է մանուկ և հասարակական գործերին վերջաւորութիւն տալու նոր կանոնին, անկախ այն գեպքերից, որոնք լիշուած են դրանց վերաբերեալ օրէնագրքերում։ Նոյն լրագիրը հաղորդում է, որ նոր օրերումս Բարձրագոյն հրամայուած է կասպի ծովի «Մեօրովի Կուլտուկ» ծովածոցը անուանել «Թագաժառանգի» ծովածոց։

ՆՕՎՕԶԵՐԿԱՍԿ. Երէկ, Նովօչերկասկի մօտ օրապահ շոգեկառքի և գնացքի մէջ շփոթմն տեղի ունեցաւ, որից եօթը վագոնները փըրուեցան, երեքը վնասուեցան, մի ծառայող և կոնդուկտորը հարուած ստացան. ճանապարհը վնասուած է։

ՓԱՐԻԶ. Տօնկինեան անցքերի պատճառով Տուլօնում կարանտինի համար երկու նաւ են պատրաստում. ֆրանսիական դեսպանին Պեկինում հրամանագրուած է, կուրբէի պատերազմական նաւերի օգնութեամբ ամենախիստ միջոցների դիմել, եթէ Չինաստանը կը հրաժարուի բաւարարութիւն տալուց. Տօնկինում պատերազմը նորից ըսկսուել է. ֆրանսիացիները շարունակում են ոտք կոխել, սակայն նրանց շարժումները դանդաղ են առաջ գնում, գետերի ջրերը շատացած լինելու պատճառով։

Յունիսի 15-ին Տուլօնում 6 մահուան դէպքեր եղան ժանտախտից, իսկ երէկ Մարսելում վեց հիւանդութեան դէպքեր։

ԼՕՆԴՕՆ. Երէկ, կէսօրուայ ժամի երեքին բացուեցաւ Եգիպտական գործերին վերաբերեալ կոնֆերենցիան, որին մասնակցում են պետութիւնների ներկայացուցիչները և նրանց օգնականները ֆինանսութեան կողմից։

Լրագիրները հաղորդում են, որ երէկ կօնֆերենցիայում պատգամաւորներին յայտնեցին Եգիպտոսի ֆինանսական դրութիւնը կարգի բերելու վերաբերութեամբ Անգլիոյ նախագիծը։ Այդ նախագծով ենթադրութիւն կայ Եգիպտոսի մի քանի պարտքերի տոկոսը պակասեցնել. նոյնպէս պէտք է պակասեցնել և Սուէզեան ջրանցքի հանգանակութեան տոկոսները, որը գտնվում է անգլիական կառավարութեան տակ։

Անգլիան Եգիպտոսի պարտքը ապահովեցնում է 8 միլիօն ֆունտ ստերլինգով վարձատրութիւններ տալու այն մարդկերանց, որոնք Եգիպտոսում վնասներ են կրել և ուրիշ ծախքերը ծածկելու համար։ Եգիպտոսում հարկ ժողովելու գումարը ենթադրութիւն կայ $3^{1}/_{2}$ կամ 4 միլիօն ֆունտ ստերլինգով պակասեցնել։

ՏՈՒԼՕՆ. Երէկ արտեզ խօլերայով մէկ մարդ մեռաւ, նոյնպէս Մարսելում մեռաւ մէկը։

Խմբագիր—Հրատարակիչ՝
ՍՊԱՆԴԱՐ ՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Въ училищѣ
Е. КОВВАЧЪ
(Грибоѣдовская улица, № 16, противъ Приказа) съ 15-го іюня начинаются классныя занятія, подготовляютъ къ экзаменамъ и переэкземеновкамъ; принимаются и пансіонеры.
8—3

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 18-го Іюня 1884 г. Տպարան Ա. Ա. Միխ ելսոնի տ. № 12. Типографія А. А. Михельсона Гол. пр., д. № 12.